

Onrust over Jakobskruid

Communicatie is een kunst

Over Jakobskruid doen de wildste verhalen de ronde. Welke meningen over deze ‘plaagsoort’ kom je tegen in discussies en wat is daarvan waar? We zetten de feiten hier op een rij. Dat doen we aan de hand van een aantal veel gehoorde uitspraken.

Leonie Tijsma & Baudewijn Odé (beiden FLORON) & Esther Hegt (jakobskruid.com)

“Dat Maai Mei Niet zal best goed zijn voor de biodiversiteit, maar het leidt tot een enorme toename van Jakobskruid.”

Maai Mei Niet betekent in praktijk dat beheerders pas vanaf juni hun bermen en graslanden gaan maaien. De beweging achter Maai Mei Niet stimuleert later maaien zodat insecten langer kunnen profiteren van voorjaarsbloemen. Hierdoor krijgen vroege kruiden bovendien kans zaad te zetten voordat de maaimachine langskomt. Echter, Jakobskruid (*Jacobaea vulgaris*) is een zomer- en herfstbloeiër, die pas vanaf half juni in bloei komt. De bloeipiek valt in juli en verreweg de meeste zaden zijn pas rijp in augustus. Het overslaan van een maaironde in mei leidt dus niet tot een ‘overvloedige’ zaadzetting en daarmee toename van Jakobskruid.

“Groeit er eenmaal Jakobskruid in je grasland, dan kom je er nooit meer vanaf.”

Jakobskruid is een pionier pur sang en profiteert van open plekken in (matig) voedselrijke graslanden en bermen. Maai technieken zoals klepelen, waarbij vaak tevens de zode wordt beschadigd, creëren juist volop kiem mogelijkheden voor Jakobskruid en andere pioniers. De verhakselde vegetatie vormt ook een goede voedingsbodem en werkt verdere verrijking met Jakobskruid in de hand.

Jakobskruid is in de bloeitijd (juli) een belangrijke nectarplant voor insecten in bermen. N48 ter hoogte van Zuidwolde. Foto: Edwin Dijkhuis.

Ook in weilanden met een te hoge begrazingsdruk van vee ontstaan veel opengetrapte plekken in de grasmat. Jakobskruid kiemt niet in gesloten vegetaties. Met het behouden van een dichte grasmat zal Jakobskruid niet of hooguit in kleine hoeveelheden voorkomen, en dat vraagt om verstandig (maai)beheer.

Uiteindelijk lost “het probleem” zich ook op door natuurlijke bodemmoeheid, waarbij bodemorganismen de vitaliteit van Jakobskruidplanten negatief beïnvloeden. Ook wordt ze in haar groei geremd door aanwezigheid van bepaalde graslandplanten. Deze ondergrondse

oorlogsvoering maakt de bodem uiteindelijk voor Jakobskruid ongeschikt. Onderzoek op ten behoeve van natuurontwikkeling uit productie genomen zandige landbouwgronden laat zien dat Jakobskruid na vijf jaar een piek bereikt.¹ In de twintig jaar die hierop volgen neemt de dichtheid af tot Jakobskruid nog slechts enkele procenten uitmaakt van de totale bedekking. Daarnaast worden de planten zelf ook kleiner en minder vitaal naarmate de vegetatie zich verder ontwikkelt. Dominantie van Jakobskruid is dus een tijdelijk stadium in de natuurlijke successie. Als in deze percelen vervolgens de bodem wordt ver-

Overbeweiding van paarden leidt tot een ideaal kiembed voor Jakobskruid, zoals in deze paardenweide in Nuenen. Foto: Leonie Tijmsa.

stoord, dan krijgt Jakobskruid wel nieuwe kansen maar zijn de planten minder vitaal.

Kiemplekken kunnen door allerlei oorzaken ontstaan. Bijvoorbeeld door wilde zwijnen die de bodem open wroeten. Maar ook langdurig aanhoudende zomerse perioden kunnen leiden tot een toename van Jakobskruid in graslanden. Waar, als gevolg van de droogte ondiep wortelende grassen afsterven, ontstaan lokaal open plekken in de vegetatie. Daarvan profiteren allerlei kortlevende kruiden, waaronder Jakobskruid.

“Staat er eenmaal een Jakobskruid in de berm, dan staat volgend jaar mijn weiland helemaal vol. De verspreiding van die plant is extreem.”

Het zaad wordt door de wind verspreid. Verreweg de meeste zaden van Jakobskruid landen echter in de directe omgeving van de moederplant.² 31% van de zaden valt binnen één meter, 89% komt niet verder dan vijf meter van de moederplant en slechts enkele zaden leggen grotere afstanden af. Voor succesvolle kieming is een open bodem - niet te droog

en niet te vochtig – vereist. Het toeval moet de zaden maar net op zo'n plek terecht doen komen. In goed onderhouden graslanden en bermen met een dichte vegetatie is de kans op kieming klein.

“Jakobskruid is extreem giftig. Een hapje kan mijn paard al doden.”

De gifstoffen in Jakobskruid zijn pyrrolizidine alkaloiden (PA's), die inwerken op de lever. Die zijn in hoge dosering ziekmakend of zelfs dodelijk voor vee. Paarden en koeien zijn hier veel gevoeliger voor dan schapen en geiten. Paarden zijn van deze dieren het meest kwetsbaar voor PA's. Sterker nog, vers wordt Jakobskruid niet door paarden en koeien gegeten, maar geiten en schapen doen dit wel en worden zelfs ingezet om Jakobskruid te beheersen in graslanden. Dieren herkennen aan de geur en bittere smaak dat de plant giftig is. Gedroogd in hooi verdwijnt de geur en zodoende herkent het vee Jakobskruid niet meer. Hooi afkomstig uit Jakobskruidrijke graslanden vormt hierdoor een gezondheidsrisico voor vee. In intensief bemeste raaigrasweiden komt Jakobskruid niet voor.

Herkauwers hebben meerdere magen om PA's en andere gifstoffen af te breken, onder andere door aanwezigheid van bepaalde bacteriën. De exacte doses zijn niet goed bekend; wetenschappelijke literatuur is hier niet eenduidig over. Bepalend voor het optreden van vergiftigingsverschijnselen is de totale hoeveelheid PA's die een dier tijdens zijn leven opneemt, ongeacht de duur van periode waarin die opname plaatsvindt. De afbraakproducten van PA's accumuleren in de lever en beschadigen de levercellen. Echter, uit Engels onderzoek blijkt dat ziekte of overlijden van paarden, waarbij gedacht werd aan vergiftiging door Jakobskruid, uiteindelijk veelal een andere oorzaak hadden.³ Dat komt omdat de symptomen passend bij een Jakobskruidvergiftiging ook bij andere leverziekten voorkomen, maar dat onderzoek in een laboratorium noodzakelijk is om dit vast te stellen. Eigenaren hebben hier de kosten vaak niet voor over. Uit navraag bij het veterinaire laboratorium Royal GD (voorheen Gezondheidsdienst voor Dieren) blijkt dat in Nederland zelden weefsel wordt onderzocht en dat in ons land niet bekend is hoe groot de schade aan vee daadwerkelijk is. Met andere woorden; er is onvoldoende kennis over de giftigheid van én de daadwerkelijke schade door Jakobskruid om bestrijding van Jakobskruid te rechtvaardigen. Ook de noodkreet van boeren in de Tweede Kamer in 2021, die leidde tot kamervragen⁴, was niet gestoeld op feitelijke onderbouwing.

Jakobskruid staat bekend om haar PA's, maar deze giftige stoffen komen in meer soorten voor. Wereldwijd gaat het vermoedelijk

Schape worden ingezet om graslanden met Jakobskruiskruid te begrazen. Foto: Baudewijn Odé.

De rupsen van de Sint Jacobsvlinder helpen Jakobskruiskruid onder de duim te houden. Foto: Tom Heijnen, Saxifraga.

om 3% van alle plantensoorten.⁵ Er zijn dus veel meer PA bevattende giftige planten.

“In mijn weiland roei ik alles met gele bloemen uit. Het is allemaal Jakobskruiskruid!”

Herkenning van Jakobskruiskruid blijkt soms moeilijk. Hierdoor worden andere geel bloeiende graslandplanten, zoals Boerenwormkruid (*Tanacetum vulgare*), Klein streepzaad (*Crepis capillaris*) en boterbloemen, regelmatig ten onrechte aangeduid als Jakobskruiskruid én soms ook als zodanig bestreden. Doordat mensen Jakobskruiskruid niet goed herkennen, wordt de verspreiding en de problematiek groter ingeschat dan het daadwerkelijk is.

“Jakobskruiskruid is een invasieve exoot en hoort niet in Nederland thuis.”

Jakobskruiskruid is inheems in Europa en delen van Azië. Het is dus zeker geen invasieve exoot. Veel insecten zijn bovendien afhankelijk van Jakobskruiskruid. Het is de waardplant van meer dan 30 soorten. De bekendste is wel de Sint Jacobsvlinder (*Tyria jacobaeae*), waarvan de ‘zebrarupsen’ leven van de plant en zo bijdragen aan het ‘onder de duim’ houden van Jakobskruiskruid. Van ruim 150 soorten insecten is bekend dat zij frequente bezoekers van de bloemen zijn.⁶ Jakobskruiskruid bloeit bovendien in een periode dat veel andere plantensoorten al uitgebloeid zijn of nog moeten gaan bloeien. Daarmee is ze onmisbaar in de voedselvoorziening van deze insecten. Jakobskruiskruid is een fraaie inheemse plant, die een belangrijke rol speelt in het behoud van de gewenste basiskwaliteit aan natuur.

Heet hangijzer

De auteurs zijn zich ervan bewust dat Jakobskruiskruid een maatschappelijk heet hangijzer is waarover de emoties hoog oplopen en het laatste woord nog lang niet is gezegd. Middels laagdrempelige informatievoorziening zoals het schrijven van natuurberichten, het bijhouden van de website jakobskruiskruid.com, te woord staan van media en het geven van lezingen hopen we beetje bij beetje bij te dragen aan een gezonder, realistischer en genuanceerder beeld van Jakobskruiskruid.

Esther Hegt verzamelt en deelt op haar website jakobskruiskruid.com actuele en wetenschappelijk onderbouwde informatie over Jakobskruiskruid.

Bronnen

1. Voorde, T. van de, W. van der Putten & M. Bezemer. 2012. Voorkómen en vóorkomen van Jakobskruiskruid: hulp uit de bodem?. De Levende Natuur, 113(1): 6–10.
2. McEvoy, P.B. & C.S. Cox. 1987. Wind Dispersal Distances in Dimorphic Achenes of Ragwort, *Senecio jacobaea*. Ecology 68(6): 2006-2015.
3. Durham, A., 2014. Ragwort toxicity in the UK. Equine Quarterly Disease Surveillance Report, 10(4).
4. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. 2021. Antwoorden op Kamervragen over hartenkreet van boeren voor aanpak jacobskruiskruid. rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/09/13/antwoorden-op-kamervragen-over-hartenkreet-van-boeren-voor-aanpak-jacobskruiskruid
5. Smith, L.W. & C.C.J. Culvenor. 1981. Plant Sources of Hepatoxic Pyrrolizidine Alkaloids, Nat. Prod. 44(129).
6. vlinderstichting.nl/jakobskruiskruid-zes-vragen-zes-antwoorden/bloembezoekende-soorten-op-jakobskruiskruid